

**Trvale udržitelný
rozvoj a lesní
hospodářství**

0. Definice TUR

- **Trvale udržitelný rozvoj** je takovým způsobem rozvoje lidské společnosti, který uvádí **do souladu** hospodářský a společenský pokrok s plnohodnotným zachováním životního prostředí.
- Mezi hlavní cíle trvale udržitelného rozvoje patří **zachování životního prostředí dalším generacím** v co nejméně pozměněné podobě.

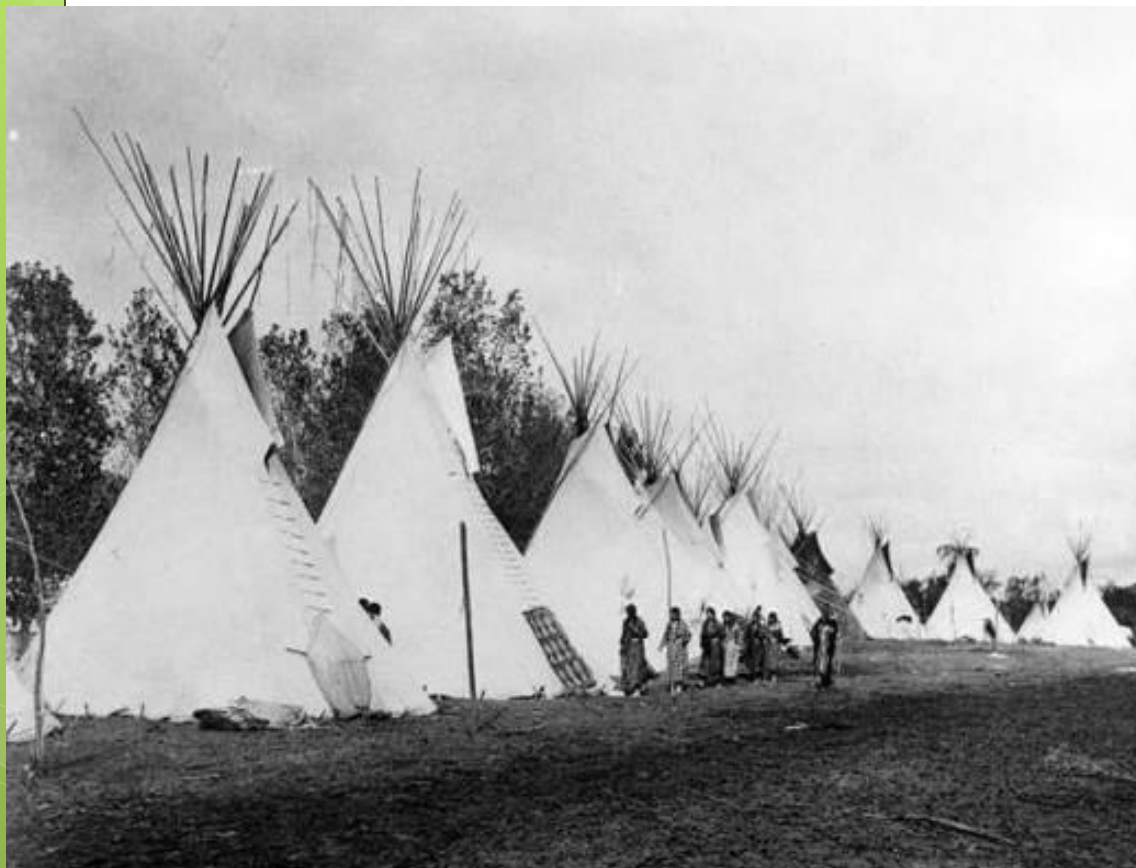
1. Kde se vzal princip trvale udržitelného rozvoje (hospodaření)?

Proč se zabývat ochranou ŽP?

- **Existence živých organismů** podmíněna vztahem k ŽP
- Ekosystémy existují dlouhodobě v **dynamické rovnováze** jen pokud zásahy zvenčí nejsou příliš výrazné
- **Civilizační fáze lidstva**: lovci a sběrači → zemědělci → průmyslová civilizace → ?
- Vztah člověk a ŽP:
 - V. primárně **ekologický** → jsme součástí přírody
 - V. sekundárně **ekonomický** → příroda je pro lidstvo zdrojem surovin, otázkou je, jakým způsobem jsou využívány

- **Adaptabilita** ekosystémů narušena antropogenními vlivy
 - *Adaptabilita = přizpůsobivost*
 - *Antropogenní = způsobený člověkem*
- Současnost: **globalizovaná ekonomika a nadměrné čerpání zdrojů**
- Budoucnost: ?

Zkušenosti K a r-selektivních ekonomik

Příklady trvale (ne)udržitelného čerpání zdrojů

K-selektivní chování = nepřekračování limitů prostředí, které poskytuje zdroje (Indiáni lovíli sem tam bizona x osadníci po tisících).

R-selektivní chování = opak, jakoby žádné limity neexistovaly

(Pre)historie mezinárodní ochrany ŽP

- Případ **Trail Smelter 1941** (USA v. CAN)
- Náhrada škody v zemědělství v USA způsobená přeshraničními účinky znečišťování z průmyslového zdroje - emisemi oxidu siřičitého ze soukromé slévárny v Kanadě
- ***„žádný stát není oprávněn využívat nebo povolit využívání svého území způsobem, jakým může dojít ke škodám způsobeným plyny na území jiného státu nebo na majetku či osobách v něm žijících, pokud předmětná činnost má závažné důsledky a je na základě důkazů jasně stanovena.“***

- Případ **Lake Lanoux 1956** (FRA v. ESP)
- Spor o využití jezera v Pyrenejích. Zda Francie smí využívat vodu z tohoto jezera, ležícího na jejím území, k vodním dílům, což se mohlo dotknout množství vody v řece vytékající jezera a dále tekoucí do Španělska
- *„závazkem každého státu je nedovolit vědomě, aby na jeho území byla provozována činnost směřující k porušení práv jiných států“*

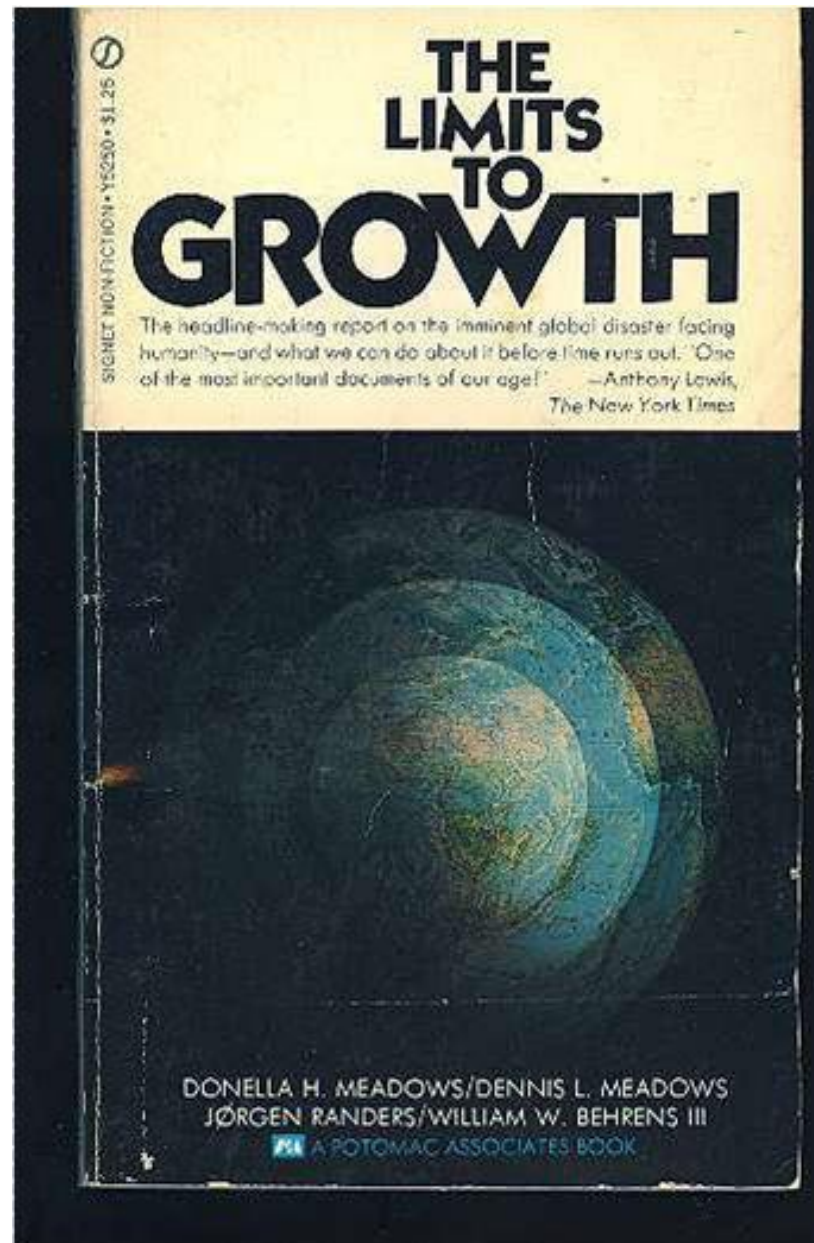
- Mezinárodní arbitráž pro **Gabčíkovo – Nagymaros** – dodnes nedořešený spor o (ne)dostavbu vodního díla na Dunaji z dob Československa

Vývoj ekologické politiky Evropských společenství

- Římské smlouvy (**EHS, EUROATOM**) **1957** – ty to smlouvy představující počátek evropské integrace byly **zcela bez zmínky o ŽP**
- **1968** rezoluce (2398-XXIII) v **OSN** se jednalo o zřetelném zhoršování ŽP – poprvé se jednalo na celosvětové úrovni

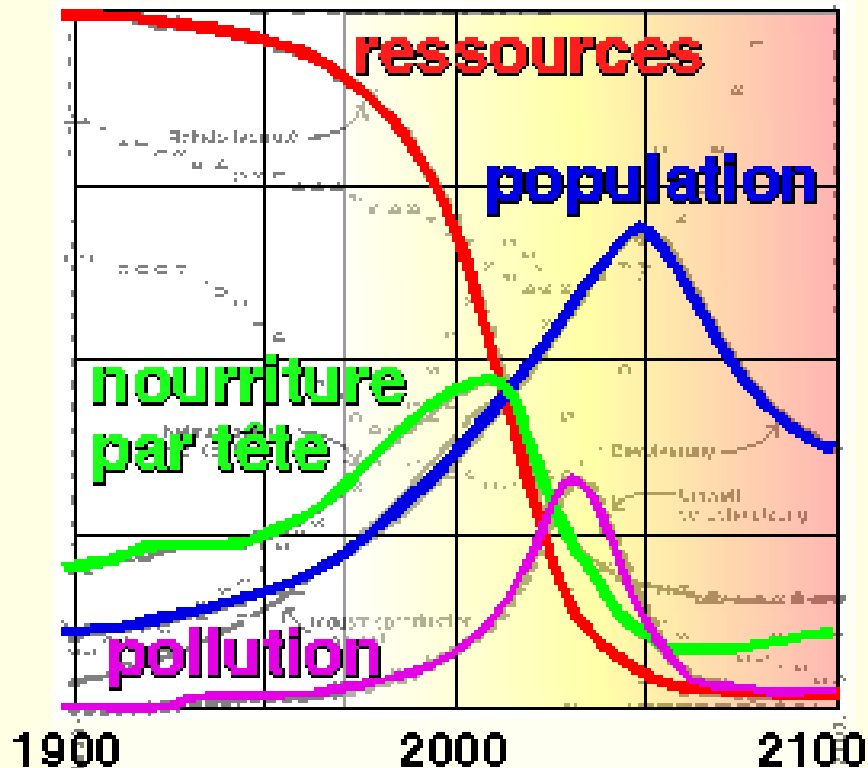
- Situaci ovlivnila známá publikace “**Meze růstu**” ([D.H. Meadows](#) a kol., The Limits to Growth, **1972**)
- Kniha výrazně ovlivnila **atmosféru** tehdejší doby
- Počátek 70. let byl v USA obdobím prosperity, **nulové nebo minimální kontroly dopadů produkce na ŽP**, největší produkce ropy z vlastního území, největší dosavadní produkce freonů, největšího kácení lesů, vysoušení mokřadů ...
- Jednalo se o analýzu světového vývoje v období 1900 - 1970 pomocí **matematického** (počítačového) **modelu WORLD3 – do té doby neobvyklé**

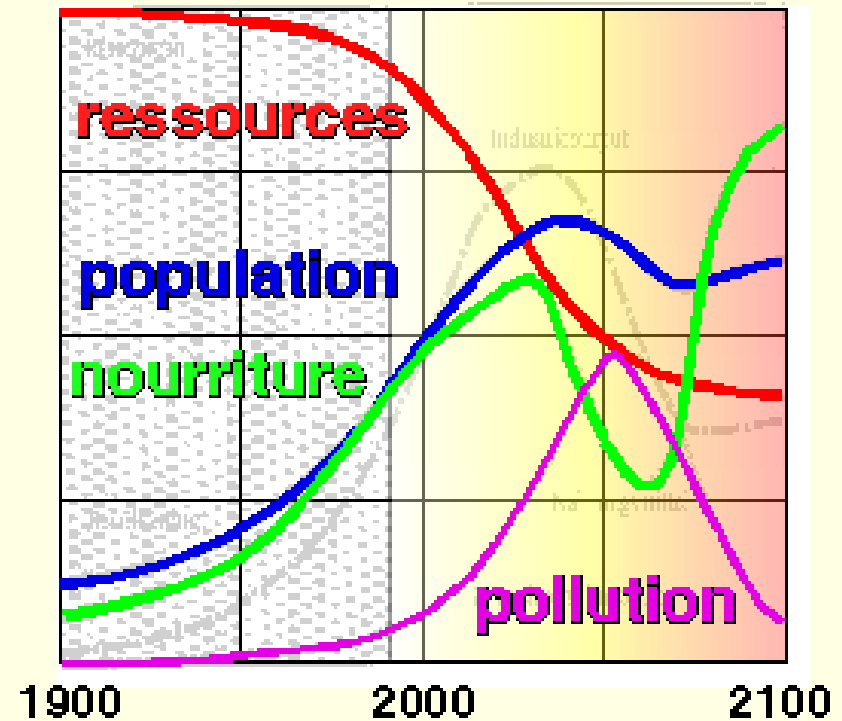
- Zjistili, že vývoj hospodářství měl po celou dobu zhruba stejný **exponenciální charakter** s růstovou mírou okolo 5 % ročně
- Míra znamená zdvojnásobení sledovaných parametrů přibližně každých **15 let**
- **Růstové křivky** produkovaného kapitálu, dopravy, produkce energie, čerpání přírodních zdrojů, znečišťování a jiné devastace prostředí byly po celou dobu **v podstatě souběžné**

Závěr autorů jednoznačný: hospodářský růst je třeba zastavit, jinak neodvratně hrozí katastrofa způsobená vyčerpáním zdrojů a zamořením prostředí

the limits to growth, world model,
“standard run, 1968”

beyond the limits (1992)
“re sources management” after 2015”

Ressources = čerpatelné zdroje
Population = lidská populace
Nourriture = potraviny
Pollution = znečištění

- **Stockholm 1972** první **celosvětová** konference o stavu ŽP: přijata **Stockholmská deklarace** = **základ budoucího mezinárodního práva ŽP**
- V následném dvacetiletí rostl počet států přistupujících k **bilaterálním** a **multilaterálním** úmluvám v oblasti ŽP
 - **UNESCO** – O ochraně světov. kulturního dědictví - multilaterální
 - **CITES** – O mezinár. obchodu s ohroženými druhy - multilaterální
 - O pohyb odpadů přes hranice
 - O využívání hraničních toků a jezer
 - O dálkovém přenosu znečišťujících látek ...

- **Jednotný evropský akt** (Single European Act **1987**) v první významné aktualizaci Římských smluv byla již začleněna kapitola „Životní prostředí“
- **Ochrana ŽP pro Společenství součástí primárního práva!!!**
- **Primární právo EU** = smlouvy EU + dalších úmluvy uzavřené mezi vládami všech členských zemí, odpovídající právní formě smluv. Musí být ratifikovány parlamenty členských států, stejně jako jejich případné změny
- **Sekundární právo EU** = vychází ze smluv EU, vytvářeno a schvalováno podle postupů, stanovených ve smlouvách EU, tedy nařízení, směrnice a rozhodnutí určená členským státům zveřejněná v Úředním věstníku Evropské unie
- **Judikatura EU** = vykonávání její soudní pravomoci, obsahuje rozsudky Evropského soudního dvora apod.

- **„Naše společná budoucnost“ („Our common future“ 1987)** – zpráva, výsledek 5-leté činnosti Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj
- Zpráva se stala **hlavním jednacím bodem** světové konference v Rio de Janeiro
- *U nás knižně vydala Academia, 1991*

Gro Harlem Brudtlandová (nar. 1939) – norská politička, dlouholetá předsedkyně vlády. Závěrečná zpráva jí řízené komise z roku 1987 s názvem **“Naše společná budoucnost” (Our Common Future)** obhajovala myšlenku udržitelného rozvoje a podnítila svolání Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v Rio de Janeiro v roce 1992.

Zdroj: <http://www.profimedia.cz/>

OUR COMMON FUTURE

THE WORLD COMMISSION
ON ENVIRONMENT
AND DEVELOPMENT

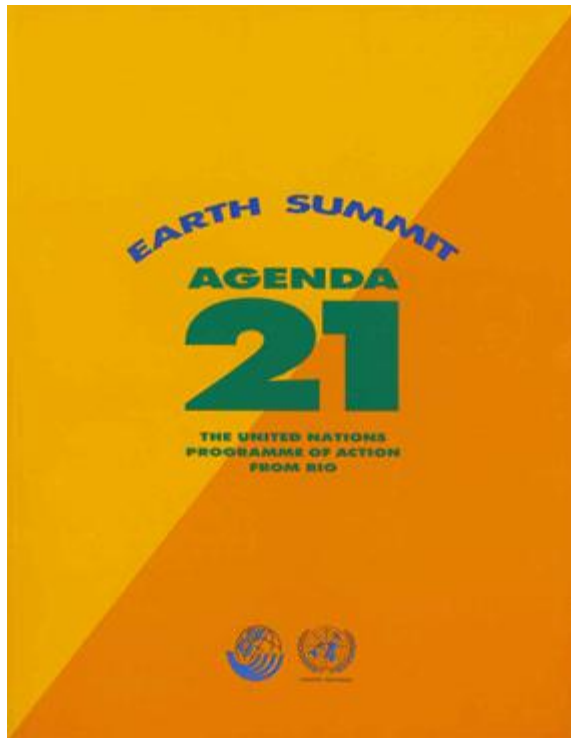

- **Konference Rio de Janeiro (1992)** - 176 zemí, 103 hlav států a předsedů vlád, 30 000 účastníků, 700 nevládních organizací
- Jednání pod vlivem **diametrálních rozdílů** mezi chudými a bohatými zeměmi

- Hlavní výsledky konference v Rio de Janeiro:
 - **Myšlenka TUR přijata** jako **rámec** (political umbrella = „politický deštník“) pro tvorbu mezinárodního práva ŽP
 - Přijata závazná (hard law) **Úmluva o změně klimatu** (*konkretizaci hodnot snížení skleníkových plynů přinesl až Kjótský protokol 1997*)
 - Přijata **Úmluva o biologické rozmanitosti (biodiverzitě)**
- Ze skupiny přijatých „soft law“ dokumentů např. **Principy hospodaření v lesích a Agenda 21**

Terminologická poznámka

- Velký význam v mezinárodním právu životního prostředí má rozlišování na „**hard law**“ a „**soft law**“
- **Závazné** mezinárodněprávní normy = hard law („tvrdé právo“)
- Dokumenty pouze **doporučující**, nejsou právně závazné ani vynutitelné = soft law („měkké právo“)
- Terminologicky korektní termín **environmentální politika Společenství** (Community Environmental Policy)
- „Ekologická politika“ **ustálené spojení** v českém jazyce
- Trvale udržitelný rozvoj = „**sustainable development**“

- Příliš ambiciózní dokument si kladl za **cíl** více, než byli signatáři ochotni a schopni učinit
- Výsledky této iniciativy zůstaly i po r. 2000 neuspokojivé, naopak **v některých ohledech došlo ke zhoršení situace.**

- **Summit o udržitelném rozvoji Johannesburg 2002**
- Přijata Deklarace tisíciletí (**Millennium Declaration**) = 8 cílů, přejatých 189 představiteli zemí během summitu:
 - Vymýtit nejvyšší chudobu a hlad
 - Dosáhnout universálního základního vzdělání
 - Rovnoprávnost pohlaví a delegování více moci ženám
 - Zredukovat dětskou úmrtnost
 - Zlepšit zdraví rodiček
 - Bojovat s HIV/AIDS, malárií ...
 - Zajistit udržitelnost životního prostředí
 - Vyvinout vzájemné globální partnerství států

2. Trvale udržitelný rozvoj a hospodaření v lesích

- Ve středoevropském lesnictví nejde o nic nového
- Více než 250 let je relativně přesně formulován jako **princip trvalosti produkce dřeva**
- Tato nejstarší definice trvalosti zní: „ **Výše těžby dřeva musí být v lesním hospodářství regulována tak, aby na příští generace zůstal aspoň takový podíl, jaký si přisvojuje generace současná**“ (Hartig 1808)

- Počátek **novodobého zájmu** o myšlenky dlouhodobého, harmonického hospodaření se datuje do období po konferenci v Rio de Janeiro
- Roku **1993** proběhla **v Helsinkách 2. ministerská konference o ochraně lesů v Evropě**, která přijala:
 - **Obecné zásady** TUH v lesích Evropy
 - Zásady ochrany **biodiverzity evropských lesů**
 - Pravidla lesnická spolupráce se státy ve stádiu **přechodu na jiný typ ekonomiky** (v té době mimo jiných i ČR)
 - Strategii dlouhodobé **adaptace** evropských lesů na **klimatické změny**

- Na výsledky z helsinské konference navázal vládní materiál Ministerstva zemědělství ČR **„Základní principy státní lesnické politiky“ (1994)**
- Praktické dopady státní lesnické politiky ČR znáte mnohdy z **vlastní zkušenosti**:
 - obnova **geneticky kvalitními** dřevinami
 - vytvoření optimální **struktury lesních porostů** (smíšené porosty, dřeviny odpovídající stanovišti,...)
 - omezení **holých sečí**, příklon k přirozené obnově
 - **dlouhá obnovní doba**
 - **šetrné technologie** (vyvážení dříví, biologicky odbouratelné oleje, nízkotlaké pneumatiky, ...)
 - podpora **mimoprodukčních funkcí lesa**

- Uvedené strategické cíle se podařilo v ČR zahrnout do:
 - Lesního zákona č.289/1995 Sb.
 - Prováděcích vyhlášek k tomuto zákonu
- Dnes jsou tedy nedílnou **součástí lesnického hospodaření** na všech úrovních!

- Zásadní je pro TUH v lesích **§ 46 z. č. 289/1995 Sb.**, kterým jsou umožněny dotace na:
 - ekologické a k přírodě šetrné **technologie**
 - **výchovu** porostů **do 40 let** věku porostu
 - zvyšování podílu **melioračních a zpevňuj. dřevin** (MZD)
 - opatření k obnově lesů **poškozených imisemi**
 - obnovu porostů s **nevhodnou dřevinnou skladbou**
 - zalesnění v **horských** polohách
 - zajištění **mimoprodukčních funkcí** lesa
 - zajištění proti **hmyzím škůdcům**
 - **sdužování vlastníků lesů** malých výměr
 - vyhotovení **lesních hospodářských plánů** (LHP)

- Také **zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, zařazuje les mezi **významné krajinné prvky** spolu s rašeliništi, vodními toky, rybníky, jezery a údolními nivami
- Ochrana přírody a krajiny stanoví povinnost zajistit ekologicky vhodné lesní hospodářství. Lze předpokládat, že pojem “**ekologicky vhodné lesní hospodářství**” je **totožný** s pojmem “trvale udržitelné lesní hospodářství”

- Dalšími **koncepčními materiály** rozpracovávajícími principy TUR v lesním hospodářství jsou tzv. **Národní lesnické programy**:
 - **Národní lesnický program** (NLP) na období 2003-6
 - **Národní lesnický program** (NLP II) na období 2007-13

Na závěr kapitoly 2

- Předmětem péče lesního hospodáře jsou **lesní ekosystémy**, nikoli jen stromy, které těžíme
- K zajištění **ekologické trvalosti lesa** je nutno zabezpečit **trvalou udržitelnost stanoviště** (biotopu), aby nedocházelo k:
 - ochuzování **mikrobiálního života** v půdě
 - **úniku živin** z ekosystému
 - nevratným **změnám fyzikálních vlastností** lesních půd

3. Kontroverzní otázky kolem trvale udržitelného rozvoje

- Téma trvalé udržitelnosti **navozuje** u přemýšlivého člověka **mnoho významných otázek**:
- Lze vůbec definovat **potřeby** budoucích generací?
- Je silný ekonomický růst slučitelný s potřebami dnešní i budoucí **populace**?
- Je TUR (vzhledem k rozdílům mezi bohatými a chudými zeměmi) **vůbec realizovatelný**?
- Hodnotíme problém budoucnosti správně - počítáme s reálnými **faktory budoucího vývoje**?

- Mohou bohaté země chudým tvrdit, že se během svého vývoje musí vydat **odlišnou cestou**, jestliže sami se jí vyhnuli?
- **Je vůbec v našem zájmu starat se o to, co přijde po nás?**

- Bohaté země mají tendenci přikládat větší důležitost tzv. **postmateriálním hodnotám**, které jsou zcela cizí obyvatelům nejchudších států, ale i chudým obyvatelům států bohatých
- *Hladový Afričan nebo promrzlý pražský bezdomovec na postmateriální hodnoty zkrátka z vysoká kašlou*
- Je to logické, pokud **nejsou uspokojeny** nižší (materiální) nároky člověka, zpravidla ho nezajímají vyšší, vznešenější myšlenky.
- Myšlenka trvale udržitelného rozvoje patří (z tohoto pohledu bohužel) právě **do kategorie postmateriálních hodnot**

- Pozn. lidé uznávající **postmateriální** hodnoty, na rozdíl od hodnot **materiálních** (dostatek zboží, ekonomická prosperita, ...), oceňují skutečnosti jako:
 - lidskou pospolitost
 - respektování menšin
 - svobodu projevu
 - možnost osobní seberealizace
 - možnost zasahovat do dění na pracovišti
 - možnost zasahovat do veřejného dění
 - ochrana živých tvorů
 - zdravé ŽP (na kvalitu života)
 - ...

Otázky:

1. Definice TUR
2. Vztah člověka a ŽP
3. Vysvětlete pojem antropogenní vlivy
4. K-selektivní chování (ekonomika)
5. r-selektivní chování (ekonomika)
6. Kdy se objevily první mezinárodní spory týkající se ŽP?
7. Čeho se tyto spory týkaly?
8. Kde a kdy se poprvé jednalo na celosvětové úrovni o zhoršování ŽP?
9. Co víte o knize „Meze růstu“?
10. Stockholmská deklarace – kdy, kde, význam
11. Čím se liší bilaterální a multilaterální smlouva?
12. Význam roku 1987 v historii ochrany ŽP
13. Ve kterém roce se konala světová konference o ŽP v Rio de Janeiro?
14. Hlavní výsledky konference Rio de Janeiro
15. Co znamená slovní spojení „sustainable development“?
16. Vysvětlete – hard/soft law
17. Cíle stanovené Deklarací tisíciletí

17. Helsinská ministerská konference – kdy, přijaté zásady
18. Příklady praktických dopadů státní lesnické politiky
19. § 46 z. č. 289/1995 Sb.
20. Vyjmenujte koncepční materiály týkající se v oblasti LH principu TUR (*v textu podtrženy, nezaměnit s hypertextovými odkazy*)
21. V čem spočívá ekologická trvalost lesa?
22. Kontroverzní otázky týkající se TUR
23. Materiální hodnoty
24. Postmateriální hodnoty
25. Za jakých okolností se postmateriální hodnoty obtížně prosazují?

Zdroje:

- http://cs.wikipedia.org/wiki/Donella_Meadows
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Agenda_21
- [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/\\$file/obsah.html](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/$file/obsah.html)
- <http://www.czp.cuni.cz/osoby/Moldan/moldan0.htm>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Trvale_udr%C5%BEiteln%C3%BD_rozvoj
- http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99irozen%C3%A9_pr%C3%A1vo
- <http://cozp.cuni.cz/COZP-39.html>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A9_pr%C3%A1vo
- <http://www.epravo.cz>
- <http://www-geol.unine.ch/cours/geol/ressources.htm>
- <http://wmmbb.wordpress.com/2006/10/>
- <http://www.worldcentric.org/stateworld/images/consum1.gif>
- Lesnická práce č. 6/2003
- Damohorský, M. a kolektiv. Právo životního prostředí. Praha 2003